

DOI: 10.55666/folklor.1318849

NEVŞEHİR İLİ GÜLŞEHİR İLÇESİ ALEMLİ KÖYÜ SANCAĞININ KORUMA, ONARIMI VE TIPKI ÜRETİMİ

Aysen SOYSALDI* & Gözde UZGİDİM**

Öz

Tarihi, kültürel ve sosyolojik anlamlara sahip olan etnografik tekstil nesnelere kültürel miras eserlerinden önemli bir alanı oluşturmaktadır. Türk kültür ve sanat tarihinin önemli belgelerinden etnografik tekstiller düz dokuma, kumaş, işleme eserleri yönünden oldukça zengin bir mirasa sahiptir. İşlemeli ve dokuma kumaş sanatının bir alt grubu olan yazılı kumaşlar ise tarihi öneme sahip eserlerin başında yer almaktadır. Nitekim sancaklar ve bayraklar bahsi geçen grupta manevi gücü simgeleyen değerli nesnelere sahiptir. Devletin ve milletin temel varlığının vazgeçilmez simgesidir. Günümüze ulaşabilen tarihi sancaklar üzerinde yapılan araştırmalar doğrultusunda malzemelerin doğal liflerden oluştuğu tespit edilmiştir. Doğal lifler ile dokunmuş organik kökenli etnografik tekstil nesnelere çevresel etkenlere (ısı, gaz, kirlilik, toz, ışık, mikroorganizma) maruz kalma ve uzun süre kullanılmalarından dolayı bozulma süreçleri hızlanmaktadır. Dolayısıyla eserlerde fiziksel ve kimyasal özelliklerine göre farklı bozulma türleri görülmektedir. Bu durum karşısında her bir esere özel restorasyon ve konservasyon temel ilkeleri doğrultusunda müdahale yöntemlerine karar verilmektedir. Çalışmanın örneklemini Nevşehir ili Gülşehir ilçesi Alemlı köyüne ait ağır hasarlı durumda bulunan bir sancak oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı; bu sancağın kimliğinin ve dönem özelliklerinin belirlenmesi, koruma, onarım çalışmaları ile müze eser statüsü kazandırılması ve tıpkı üretimi yapılarak köy muhtarlığında sergilenmesinin sağlanmasıdır. Öncelikle sancaktaki kitabeler okunarak dönem ve kimlik tespiti yapılmış ve 19. yüzyıla ait ordu sancağı olduğu anlaşılmıştır. Eserin teknik özelliklerinin belirlenmesine yönelik yapılan belgeleme raporunda malzeme, teknik ve fiziksel özellikleri ile bozulma türleri ve tespit edilen bozulmalara göre müdahale yöntemlerine ilişkin bilgiler verilmiştir. Eserde parça kaybı türünden bozulmaların fazla olduğu, toz ve kirlenmeye maruz kaldığı tespit edilmiştir. Eserde var olan bozulmalar doğrultusunda kullanılacak malzeme ve müdahale yöntemine karar verilmiştir. Sancağın işlevselliğinin yeniden kazandırılmasına yönelik restorasyon ve reproduksiyon tekniklerinden geçici astar kumaşa tümleme işlemi (rekonstrüksiyon), kuru ve ıslak temizlik, kurutma ve tekrar kalıcı kumaşa yerleştirerek tümleme uygulamaları yapılmıştır. Çalışma sonucunda ise tarihi sancağa uygulanan bakım, koruma ve onarım yaklaşımları ile eser Nevşehir Müzesine kazandırılmıştır. Ayrıca tıpkı üretimi (reproduksiyon) yapılarak Alemlı Köyü Muhtarlığına teslim edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nevşehir, Alemlı, Sancak, Tekstil, Koruma, Onarım, Tıpkı Üretim.

* Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Ankara/Türkiye, asoysalster@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0477-3612

** Dr. Öğr. Üyesi, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Mimarlık Tasarım ve Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Osmaniye/Türkiye, gozdeuzunca@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3872-0700

CONSERVATION, RESTORATION AND REPRODUCTION OF THE ALEMLI VILLAGE BANNER AT NEVSEHIR PROVINCE GULSEHIR DISTRICT

Abstract

Ethnographic textile artifacts, which have historical, cultural and sociological meanings, constitute an important area of cultural heritage artifacts. Ethnographic textile artifacts, which are important documents of Turkish culture and art history, have a rich heritage in terms of weaving, fabric and embroidery artifacts. Written fabrics, which are a subgroup of fabric art, are at the beginning of artifacts of historical importance. As a matter of fact, banners and flags are valuable objects symbolizing spiritual power in the mentioned group. It is an indispensable symbol of the basic existence of the state and the nation. According to the research conducted on the banners that have survived to the present day, it has been determined that the materials consist of natural fibers. The deterioration processes of ethnographic textile objects of organic origin woven with natural fibers are accelerated due to exposure to environmental factors (heat, gas, pollution, dust, light, microorganisms) and long-term use. Therefore, different types of deterioration are seen in the artifacts according to their physical and chemical properties. In this situation, intervention methods are decided in line with the basic principles of restoration and conservation specific to each artifact. The sample of the study consists of a heavily damaged banner belonging to the village of Alemlı in Gölşehir district of Nevşehir city. The aim of the study is to determine the identity and period characteristics of this banner, to give it the status of a museum artifact with conservation, restoration and to ensure that it is exhibited in the village by reproduction. First of all, the period and identity were determined by reading the inscriptions in the banner and it was understood that it was an army belonging to of the 19th century. Information about the material, technical and physical properties is given in the documentation report prepared for the determination of the technical characteristics of the artifact. It has been determined that the deterioration of the artifact due to the type of part loss is excessive, it is exposed to dust and contamination. It has been decided on the material and intervention method to be used in accordance with the deteriorations in the artifact. Among the restoration and reproduction techniques aimed at restoring the functionality of the banner, reconstitution to the temporary lining fabric, dry and wet cleaning, drying, straightening and reintegration into the permanent fabric were applied. As a result of the study, the artifact was brought to the Nevşehir Museum with the maintenance, protection and repair approaches applied to the banner. In addition, the same production (reproduction) was made and delivered to the Alemlı Village Headman's Office.

Keywords: Nevşehir, Alemlı, Banner, Textile, Conservation, Restoration, Reproduction.

Giriş

Nevşehir iline bağlı Glşehir ilçesi, şehir merkezine 20 km uzaklıktadır (URL 1). İlçe tarih öncesi çağlardan itibaren çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve Anadolu'nun ilim merkezlerinden biri olarak kabul edilmiştir. Bölgeye gelen Hıristiyanlar tarafından "Zarapassos" adı ile anılmış, Malazgirt Savaşı'ndan sonra "Arapsun" olarak değişmiş, 1947 yılında ise Bakanlar Kurulu kararı ile "Glşehir" olarak tecil edilmiş ve 1954 yılında ilçe unvanı kazanmıştır (URL 2).

Nevşehir merkezine 33 km ve Glşehir ilçe merkezine 17 km mesafede olan Alemlı köyü 76 hane olup, nüfusu kışın azalsa da yazın köye dönmektedir. Yıllar önce yurt dışına göç etmiş ve gurbetçi olarak orada iş imkânı bulmuş olan oldukça fazla sayıda insan olduğundan da bahsetmek gerekir. Köyde kalan insanlar tarım ve hayvancılıkla uğraşır. Köyde buğday ve arpanın yanı sıra, şeker pancarı, bakla, nohut, çavdar, fasulye ve mercimek gibi ürünler yetiştiği bilinmektedir. Nevşehir'in pek çok yöresinde olduğu gibi, patates ve üzüm de Alemlı köyü ve çevresinde yetişen önemli ürünlerdendir (URL 3).

Görsel 1. Alemlı Köy Manzarası

Devletleri, Sancak/Vilayet ve Beylikleri temsil eden kumaş bayrak ve sancaklar vardır. Bu bayrak ve sancaklar İslamiyet öncesi ve sonrasında devletin sembolü olarak orduların önünde bayraktar veya sancaktarların elinde yer almış, resmi ve toplumsal törenlerde kullanılarak manevi anlamlar taşımıştır.

Arapça bir isim olan 'bayrak' kelimesinin dilimizde karşılığı 'alem' olmakla birlikte, yaygın kullanımı 'sancak' ifadesidir. Ancak Türk toplumlarında sancak kelimesi askeri alanlarda; bayrak kelimesi ise siyasi ve bazen dini alanlarda kullanılmıştır. Sancak, orduların temsil ettiği devletin alâmeti veya simgesi olarak kullanılan bayrağın adıdır. Sancak kelimesinin bayrak anlamında ifade edilmesi yeniçerilerin kullanmasıyla başlamıştır (Soysal, 2010:211; Soysaldı ve Çatalkaya Gök, 2016: 556).

Tarihsel değer ve öneme sahip sancaklar, Türk kumaş sanatından yazılı kumaşlar grubuna ait önemli eserlerdir. Günümüze kadar ulaşan eserler uzmanların bakım ve onarım müdahaleleri sonrası müzelerde korunmaktadır. Organik kökenli olan söz konusu eserlerin hammaddeleri yn, pamuk ve ipektir. Dönemin şartları düşünldği takdirde özellikle yönlü kumaşların yağmurlu havalarda su tutmama özelliğinden faydalanılmaktaydı. Ancak eserler fiziksel ve morfolojik özellikleri gereği kırılğan bir yapıdadır. Tekstil bilimi ve tekstil koruma bilimi uzmanları, organik kökenli tarihi tekstil eserlerinin doğal yaşlanma sürecinde olduklarını kabul edip, her eser özelinde müdahale yönteminin veya yaklaşımının geliştirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir.

Görsel 2. Sancağın Onarım Öncesi Hali (URL 4)

Çalışmanın konusu Nevşehir ili Gülşehir ilçesi Alemlî köyüne bağlı Alemlî sancağının kimlik/dönem bilgilerinin tespit edilmesi ve esere müze statüsü kazandırılmasıdır. Çalışma kapsamında ağır hasarlı sancağa ilişkin bilgiler, esere yönelik uygulanan tekstil koruma, onarım yaklaşım ve süreçleri ile görsel belgeleme çalışmaları ele alınmıştır. Eserde tespit edilen bozulmalar doğrultusunda kullanılacak malzeme ve müdahale yöntemine karar verilmiştir.

1. Alemlî Sancağına İlişkin Bilgiler ve Çalışma Yöntemi

Sancak ya da bayrak Türk toplumlarında önemli bir yere sahip olup, devletin egemenliğini, hükümdarın gücünü, toplumun birliğini temsil eden en genel ifadesi ile devlet ve milletin temel varlığının vazgeçilmez simgesidir. Osmanlı Dönemi sancaklarında genellikle kırmızı, beyaz, yeşil ve sarı renkler tercih edilmiştir. Özellikle orduda kullanılan sancaklar, devlet ya da din uğruna savaşan askerler için manevi bir kuvvet olmuş ve kutsal bir anlam taşımıştır. Bu nedenle sancaklarda toplumu ifade eden ve onlara moral veren işaretler kullanılmış, Osmanlı sancaklarında ise kutsal ve dinî anlamı olan sembollere yer verilmiştir. Hilâl, yıldız, güneş, Zülfikar, mühr-i Süleyman ve Pençe-i Âl-i Abâ gibi semboller daha çok tercih edilmiş ve taşıdıkları anlam nedeniyle her yerden görülebilecek şekilde en yüksek noktalara asılarak ülkenin egemenliğini ifade etme aracı olarak kabul görmüştür (Soysal, 2010:214; Kılıçkaya, 2007:xii,3)

Osmanlı devletinin ilk dönemlerinden Sultan III. Selim (1789–1807) dönemine kadar sancaklar hilâl, Zülfikar ve yazılı bezemelerle süslü, çoğunlukla yıldız bulunmayan daha çok yeşil ve beyaz renklidir. III. Selim döneminde kırmızı renkte ve sekiz köşeli Zühre yıldızı sembolü kullanılmaya başlamıştır. 1844 yılında altın ve gümüş paralarda beş köşeli yıldızın kullanılması ile Sultan Abdülmecid'in son dönemlerinde bayraklardaki yıldızlar da beş kollu (şualı) yıldızla dönüşmüştür. Ayrıca Sultan II. Abdülhamid döneminde, sancak ve bayraklarda hilâl şeklindeki ay ile beş köşeli yıldızın bir arada kullanıldığı görülmektedir (Soysal, 2010: 224; Soysaldı ve Çatalkaya Gök, 2020: 120).

Alemlî sancağı ve Alemlî köyü ile ilgili çeşitli rivayetler söz konusudur. Kaynak kişiler tarafından iki farklı hikâye anlatılmıştır. Birincisi köyden askere giden ve sancaktar olan bir askere komutanı sizin köyün adı Alemlî olsun der ve köyün adı o şekilde anılmaya başlar. Edinilen bir başka bilgiye göre 1880'li yıllarda Yıldırım sülalesinden bir kişi Niğde Ulukışla'ya askere gider ve sancaktar olur. Terhis edileceği zaman sancağı kaçırmakla köye getirir. Teskeresi de arkasından gelir. Köydeki Asker uğurlama, gelin çıkarma gibi olaylarda sancak kullanılır ve ön safhada yer tutarmış (KK-1).

Bir başka rivayet ise “zamanında sancağı elinde bulunduran Mahmut Bey çok güvendiği Ürgüplü demirci ustasının oğlu Ali Bey'e, ‘Yavrum artık bizim dönemimiz bitmek üzere bu sancağı sana emanet

ediyorum, bunu canın gibi kuru' der. Ali Bey ise 'Esağfurullah efendim beyliğimiz daim olsun ebedi olsun' anlamına gelen bir cümle sarf eder. Ürgüplü demirci ustasının oğlu Ali Bey, Mahmut Bey'in kendisine teslim ettiği sancağı bağrına basarak memleketi olan Nevşehir'e getirir ve sancağın aleminden ismini alan Gülşehir'e bağlı Alemlü köyüne yerleşir. Alemlü köyünde uzun bir müddet sancak, düğünlerde, bayramlarda kullanılmıştır (URL 5). Sancak köye geldiği tarihten itibaren kullanılmış ve senelerdir köy camisinde saklanmıştır.

Çalışmaya konu olan Alemlü Sancağının¹ tamamen yıpranmış, kumaş doku kayıplı, dağılmış, tozlu, kirlenmiş, orijinal renginin bile algılanmadığı halde olması yapılacak işlemlerin belirlenmesini zorlaştırmıştır. Eserin bakım onarım işlemlerine yönelik çalışma yöntemi beş aşamadan oluşmaktadır:

1. Eserin kimlik, fiziksel ve hasar tespiti.
2. Eserin geçici astar kumaş üzerine yerleştirilip teyelle tutturularak sabitlenmesi, üzerindeki yazılı işlemeli bezemelerin ve kitabenin kopyalanması.
3. Kuru ve ıslak temizleme çalışmaları.
4. Asıl destek kumaşa aktarılması ve detaylı tutturma çalışması.
5. Tıpkı üretim/replikası (reprodüksiyon) çalışması.

Bakım ve onarımı yapılan eserin aslı/orijinal Nevşehir Müzesi'ne, yeniden-tıpkı üretimi/replikası (reprodüksiyonu) ise Ankara Alemlü Köyü/Mahallesi muhtarlığına teslim edilmiştir.

2. Alemlü Sancağı Belgeleme Çalışmaları

Her objenin kendine özgü durumu, kondisyonu, içinde bulunduğu koşulları ve bunların gerektirdiği müdahaleler söz konusudur. Kırılmış, parçalanmış, parça kaybına uğramış hasarlı objelerin özgün biçimlerinin anlaşılması, eski formuna dönebilmesi, nakledilmesi ve nihayetinde sergilenerek ziyaretçiye sunulması gibi nedenler doğrultusunda esere ne kadar müdahale edilebileceği belirlenmektedir. Şüphesiz ki bu müdahalelerin derecesi, boyutu ve niteliğini belirleyen çeşitli etkenler söz konusudur. Bu etkenler koleksiyonların niteliği, azlığı-çokluğu, objelerin sahip olduğu teknik, arkeolojik ve sanatsal özellikleri, ortaya koydukları korunmuşluk durumları ile ilgilidir. Ayrıca alanda çalışan uzmanın benimsediği kriter, yaklaşım ve ilkeler ile uluslararası geçerliliği olan birtakım prensipler objeye uygulanacak müdahalede önemli bir rol oynamaktadır (Eskici, 2018:136).

Restorasyon ve konservasyon işlemine başlamadan önce durum tespit raporu hazırlanması esnasında eser ile ilgili bilinmesi ve sorulması gereken birtakım sorular vardır.

Eserin yapım tekniği veya malzeme grubu nedir? (tekstil, ahşap, taş, seramik, cam, tablo)

Eser hangi bozulma türünde değerlendirilmektedir? (Etnografik veya arkeolojik a.)su altı b.)toprak altı)

Eserin ana malzemesi organik veya inorganik türden hangisine aittir?

Bahsi geçen sorular ve objenin hasar durumuna göre yapılacak işlemler belirlenmektedir. Nitekim tekstil eserlere uygulanacak koruma ve onarım müdahalelerinde, eserlerin kayıp oranları ve ait oldukları dönem bilgisi de oldukça önemlidir. Eserin durum değerlendirilmesi yapılırken hasar durumu göz önünde bulundurulmalıdır.

Eserlerin hasar tespiti yapılırken dikkat edilmesi gereken birtakım hususlar bulunmaktadır. Az hasarlı/iyi durumdaki eserde eser bütünlüğü %100 olup fiziksel bozulma sözkonusudur. Bu eserlerde az tahribat olduğu için önleyici koruma işlemleri uygulanabilir. Orta hasarlı/orta durumdaki eserde fiziksel ve kimyasal bozulma ve %20 oranında parça kaybı mevcuttur. Bu eserlerde aktif ve koruma müdahaleleri uygulanabilir. Ağır hasarlı/çok kötü durumdaki eserde ise fiziksel, kimyasal ve biyolojik bozulma ile birlikte %20'den fazla parça kaybı olması gerekmektedir. Bu eserler tehlike altında kabul edilip, acil müdahale gerektiren gruptur.

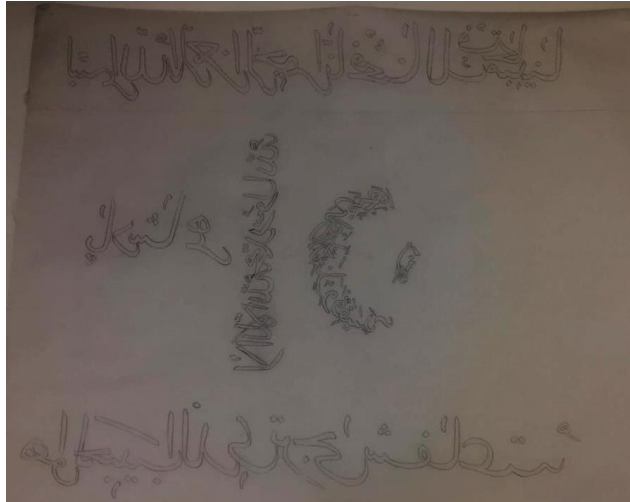
Aktif ve pasif konservasyon işlemlerinden önce objenin kondisyonuna yönelik görsel incelemeler ile belgeleme süreci başlamakta ve onarım işlemi bitene kadar devam etmektedir. Belgeleme uzun bir süreci kapsamaktadır. Nitekim objede kullanılan malzemelerin tespiti ve özellikleri, süsleme unsurları ve teknik bilgiler görsel analiz, mikroskobik analiz ve/veya arkeometrik yöntemler ile tespit edilmektedir. Ardından objede meydana gelen bozulmalar ve elde edilen veriler doğrultusunda müdahale yöntemleri planlanmaktadır.

2.1.Kimlik Tespiti

Belgeleme süreci sancağa ilişkin kimlik bilgilerin tespiti ile başlamıştır. Yazılı işlemler dağıldığından dolayı dağılan detayların yerine konulması ve okunması için geçici bir tülbent astara, yine geçici bir tutturma tekniği ile eserin elde kalan kısımları görünür hale getirildi. (Görsel 3). Bu aşamadan sonra eserdeki yazılı bezeme ve kitabenin en küçük detayına dikkat ederek yekpare bir şeffaf naylon üzerine tükenmez kalemle kopyası alındı. Bu kopya üzerinden, yine yekpare aydınlar üzerine, temiz çizimi yapıldı (Görsel 4).

Görsel 3.Sancağın tülbent astar üzerine, geçici teyel dikişle tutturularak tümelenmesi

Görsel 4.Sancak Üzerindeki Sağlam Kalmış Okunabilen Hat Yazılı Bezemelerin Çizimi (Okuyan ve Yazan: Hattat Kadir Sakoğlu).

Sancak sağ yeşil kanat, orta al/kırmızı bölüm ve sol yeşil kanat olmak üzere üç bölümden meydana gelmiştir.

Sağ Yeşil Kanat üzerinde Besmele-i Şerif “Bismillahirrahmanirrahim” ve Fetih Suresi’nin ilk ayeti “İnne Fetahna leke Fethan Mübina” yazmaktadır ki “Rahman ve Rahim Olan Allah’ın Adıyla”; “Muhakkak biz sana bir feth-i Mübîn açtık” anlamına gelmektedir.

Orta al/kırmızı bölümde üç ifade bulunmaktadır. Birincisi “Padişahım” hitabı yer almaktadır. Devamında “Çok Yaşa” ifadesinin olabileceği düşünülmektedir ancak sancağın uç kısmı tamamen yok olduğu için bu ifade bulunamamıştır. İkincisinde Kelime-i Tevhid; “La İlahe İllallah Muhammedün Resulullah” yazmaktadır. Üçüncüsü ise hilal (ay) ve yıldız içerisinde yer alan kitabedir. Hilal içinde; “Üç yüz efrad-ı ter-i dinin vakfidır” (anlamı “Dinin üçyüz genç ferdinin vakfidır”) ve Yıldız içinde; “Sene 301²” yazmakta olup hicri 1301, miladi 1883-1884 yılına tekabül etmektedir. Öyle ki sancak 2021 yılı itibariyle 131 yıllık bir eserdir. Sultan II. Abdülhamit Han’ın dönemine rastlamakta olup, askeri yenileşme çalışmaları kapsamında verildiği düşünülmektedir.

Sol Yeşil Kanat üzerinde Kaside-i Bürde 36. Beyt 2. Satır. “Hüvel Habibullezi türca şefaati-hu³” (anlamı “O öyle bir sevgili’dir ki insanın üzerine hücum eden sıkıntılardan her bir şiddet için şefaati umulmaktadır⁴” yazmaktadır.

Şekil 1. Alemlı Köyü Sancağı Bölümleri ve Üzerindeki Yazılı İşleme Metinleri.

Uçkur		
Besmele-i Şerif ve Fetih Suresi ilk ayeti; “ Bismillahirrahmanirrahim-İnne’etahna leke Fezhan Mübına”	“ Padişahım”	Kaside-i Bürde 36. Beyt 2. Satır; “ Hüvelhabibullezi türca şefaati hu” (O şeylerin cinmesi için ol Mahub-ı İlahi’ nin şefaati rica olunur.)
	Kelime-i Tevhid; “La İlahe İllallah MuhammedünResulullah”	
	Hilal içinde; “ Üç yüz efrad-ı ter-i dinin vakfidır” Yıldız içinde; “ Sene 301”	

Osmanlı sancaklarında tespit edilen Kur’ân-ı Kerim’den alınan ayetler; Fetih suresinin 1.-3. ayetleri; Saff suresinin 13. Ayeti; Âl-i İmrân suresinin 126. ve 181. ayetleri; Nisa suresinin 77., 94-95. ayetleri; Maide suresinin 27. ayeti; Bakara suresinin 246. ayeti; Muhammed suresinin 7. ayeti; Hud suresi 88. Ayeti ve İhlas suresi şeklindedir. Ayrıca sancaklarda, Kur’ân-ı Kerim’den alınan surelerin ayetlerin yanısıra Besmele, Kelime-i Tevhid, Maşaallah ve dört halifenin isimleri gibi bazı ibare, isim ve iyi temennilere de rastlanmaktadır (Kılıçkaya, 2007:54).

2.2. Fiziksel Özellikleri ve Malzeme Tespiti

Çalışma doğrultusunda görsel analiz sonucu Alemlı sancağına ilişkin teknik verilere ulaşılmıştır. Öncelikle eserin ölçüleri alınmış, kumaş, harç, işleme ve dikiş malzemesi tekniği tespit edilmiştir. Eserde bitkisel liflerden pamuk ve keten; hayvansal liflerden ipek ve yün lifleri ile işlemede metal bükümlü iplik kullanılmıştır. Kullanılan malzemelerden dolayı eser kompozit bir türdür.

Sancağın zemininde yeşil ve kırmızı atlas, Kelime-i Tevhid'in işlendiği bantta beyaz atlas ve Ay-Yıldızda eskiden humayun denilen, beyaz kalın patiska kullanılmıştır. Atlas kumaşlar çözümlü sateni de denilen, çözümlü yüzeyli kumaş olup, çözümlüsü ipek, atkısı pamuktur. Hümayun ise tamamen pamukludur. Eserin uçkuru yün, kenardaki çarpana kolan/ saçaklı şerit dokumada keten ipliği kullanılmıştır.

Eserin hammaddesinde kullanılan lifler doğal liflerdir, dolayısıyla organik kökenlidir. Müdahale yöntem veya yöntemlerine karar verme sürecinde liflerin özellikleri doğrultusunda işlem basamakları oluşturulur. Bitkisel lifler doğal lifler grubundan olup, yapılarında %60-96 (İlter, 2015:11) arası selüloz içermektedirler. Elyaf olarak kullanılan selüloz bitkinin tohumundan, gövdesinden, yaprağından veya meyvesinden elde edilir.

Pamuk, bitkinin tohumundan elde edilen bir tohum lifidir. Pamuk elyaf sağlam, sürtünmeye ve ısıya dayanıklı, nem çekme oranı yüksek, boyamaya elverişlidir. Derişik ve kuvvetli asitlerle sıcakta veya soğukta bozulmaya uğrar.

Keten lifi; bitkinin gövdesinden elde edilen liflerdendir. Keten liflerinden dokunan kumaşlar serin tutma, yıkanabilirlik, parlaklık, renk sağlamlığı, çekmeye dayanıklılık, mukavemet gibi özelliklere sahip olmasına rağmen, çabuk buruşması olumsuz bir özelliğidir. Ayrıca alkalilere karşı pamuktan daha dayanıklıdır (İlter, 2015:12; Koçak ve Bayraktar, 2011:13). Sürtünmeye karşı dayanımı oldukça iyi olmasına rağmen, keten ürünler katlandığı yerlerden aşınma eğilimi göstermektedir.

İpek lifi; hayvansal liflerden salgı kökenlidir ve ipek böceğinin kozasından elde edilmektedir. Bir kozadaki lif uzunluğu 3000 metreye kadar olan ipek, doğal lifler arasında tek filament halde elde edilen liftir. İpek ipliğinin kesiksiz yapısı onu pamuk, keten ve yünden daha güçlü ve kolay dokunabilir yapmıştır. Sahip olduğu fiziksel özellikleri nedeniyle 'Liflerin Kraliçesi' olarak adlandırılmaktadır. Doğal lifler arasında en mukavemetli olan liftir. İpek lifi yüksek parlaklık, yumuşak tutumluluk ve nem tutma özelliklerine sahiptir. Isı ve elektrik iletme yeteneği çok azdır ve alkalilere karşı hassastır (Atav ve Namırtı, 2011:113; Uzgidim, 2018:17).

Yün lifi hayvansal liflerden kıl kökenli grupta yer almaktadır. Protein kökenlidir ve koyundan elde edilir. Sürtünmeye karşı dayanımı orta derecede olup; ısı tutma, nem çekme, esneklik ve güç tutuşurluk özellikleri oldukça iyidir. Ayrıca elektriklenme, sertlik-yumuşaklık, yaylanma ve biçimlenme yeteneği, keçeleşme, kir iticilik, lekelenmeye karşı gösterdiği direnç ve nefes alabilirlik gibi fiziksel özelliklere de sahiptir. Yün lifleri alkalilere karşı oldukça hassastır; ancak asitlerin yüne etkisi sulu ve yoğun olmalarına göre farklılık göstermektedir (Bahtiyar, Akça, Duran, 2008:4,5; Harmancıoğlu, 1974: 83, Uzgidim, 2018:15). Yün güvellenme ile en çok kayba uğrayan bir elyafıdır.

Sancağın eni 104 cm, boyu ise 110 cm'dir. Beyaz, krem, yeşil, kırmızı, mavi kumaş renkleri üzerine sarı altın sim kullanılmıştır. Eserin ana malzemesi Osmanlı kumaş dokumacılığında önemli bir yere sahip olan atlas kumaştır. Ay-yıldız bölümü beyaz hümayun/patiska kumaştır ve kenarları dikiş makinesi ile dikilmiştir. Dikiş makinesi endüstri devrimi sonrası icat edilmiş ve İstanbul'a 19.yüzyılda gelmiştir.

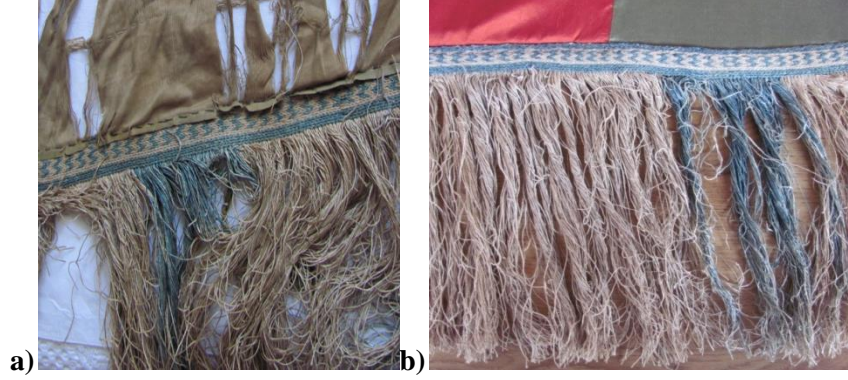
Atlas, Avrupa'nın 'saten' olarak adlandırdığı, ipek ipliği ile sık dokunmuş en eski dokuma tekniklerindedir. Dokuma tekniği ve kullanılan hammadde sebebiyle ipek lifinin parlaklığını en iyi gösteren kumaş türüdür ve bu özelliğinden dolayı özellikle 14.ve 15. yüzyılda ipek lifi ile dokuma yapan tüm ülkeler atlas dokumaya talep etmişlerdir. Çözümlü yüzü bir dokuma olması sebebiyle atkı iplikleri gizli kalmakta ve böylece yüzey parlak görünmektedir (Gürsu, 1988:27; Sezgin ve Önlü, 1994: 48,50). Patiska ise Fransızca Batiste isminden ileri gelmektedir. İnce ve düzgün beyaz bezdir (Koçu, 1969: 189).

Sancağın kenarı çarpana dokuma tekniğinde, atkı saçaklı kolan ile süslenmiştir. Çarpana ismini dokuma yapmak için kullanılan 'çarpana' adlı dokuma kartından almaktadır. Çarpanalar üçgen, kare, altıgen vb. formda olabilir. Anadolu'da genellikle kare şeklinde çarpana kartları ile dokuma yapılmıştır (Atlıhan, 2020: 192). Çarpana, ensiz, dar/şerit haldeki dokumaların yapımında kullanılan, 5x5 cm- 7x7 cm ebatlarında, dört köşesinde birer delik bulunan genellikle sert malzemeden, eski örnekleri ahşap ve deve derisi gibi malzemelerden hazırlanan levhalar veya kartlardır. Dokuma yapmak için kartın A,B,C,D köşelerindeki deliklerden tasarlanan desen şemasına göre belirlenmiş renkte çözümlü ipi geçirilir. Kartların her 90°

döndürülmesi ve açılan ağızlıktan atkı geçirilmesiyle ile desenli dokuma oluşur.

Eserdeki çarpana kolan 20 kart ile dokunmuştur. Malzemesi tamamen keten ipliğidir. Çözüde desene göre grup simetri dizgi sisteminde, mavi ve doğal beyaz, boyasız, çift katlı keten ipliği kullanılmıştır. Atkıda 12 iplik demeti 21x2=42 cm. keten ipliği bir ağızlıktan geçirilip bir sonraki ağızlıktan geri döndürülerek tek kenarda saçak oluşturulmuştur. Dokuma boyunda 20 cm. boyasız, 6,5 cm. mavi atkı saçığı düzenli şekilde tekrar edilmiştir. Eserdeki çarpana dokumada kartlar tek yönde döndürülerek zikzak desen oluşturulmuştur. Bu dokumaya ilişkin desen şeması Şekil 2’de verilmiştir.

Görsel 5.a) Sancağın Kenarındaki Çarpana Dokuma, Saçaklı Kolanın Bakım ve Onarımdan Önceki Durumu **b)** Onarım Sonrası Durumu

Şekil 2: Çarpana Dokuma Kolanın Desen Şeması(Çizim: A. Soysaldı).

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
A	I	I	I	I	o	o	I	o	o	I	I	o	o	I	o	o	I	I	I	I
B	I	I	I	I	o	o	I	I	I	I	I	I	I	I	o	o	I	I	I	I
C	I	I	I	I	o	o	o	I	I	o	o	I	I	o	o	o	I	I	I	I
D	I	I	I	I	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	I	I	I	I
	\	/	\	/	\	/	\	\	/	/	\	\	/	/	\	/	\	/	\	/

Simgeler;A,B,C,D: kart köşe delikleri, **I:** mavi iplik, **o:**beyaz iplik,1-20: kart numaraları,\ /: çözgü dizgi yönü.

Sancakta tüm yazılı bezemeler sim (metal bükümlü iplik) ile sarma tekniğinde el işlemesi yapılmıştır. Türk işlemeciliğinde en çok kullanılan tekniklerden biri olan sarma, dokumanın iplikleri üzerinde yürütülen iğneler grubundandır. Sim, klaptan veya kumaş ipliklerinin dokuma veya deri üzerine, desene göre bir yüzden batırılıp diğer yüzünden çıkarılarak işlenmesi veya sarılması sonucu elde edilen bir tekniktir. Dokumanın tersi ve yüzü aynı görüntüye sahiptir (Barışta, 1998: 127; Berker ve Durul, 1970: 29).

3. Alemlî Sancağı Bakım ve Onarım Çalışmaları

3.1. Tespit Edilen Bozulmalar

Çalışmaya konu olan Alemlî sancağı, söz konusu hasar grubundan ağır hasarlı/çok kötü durumda kabul edilmektedir. Sancak önceden koruma ve onarım işlemi geçirmemiştir. Eserin zeminini oluşturan atlas kumaşta büyük oranda parça kayıpları, toz-kirlilik, fiziksel ve mekanik hasarlar tespit edilen başlıca problemlerdir (Görsel 6). Uygun saklama koşullarında korunmamasından kaynaklı bozulma süreci hızlanmıştır. İpek çözgü iplikleri erimiş, atkı ipliklerinin bir kısmı kalmıştır. Liflerde nem kaybı nedeniyle kırılmalar oluşmuş ve mukavemet kaybı söz konusudur. İpliklerin rengi solmuş ve metal iplikler kararmıştır.

Sancağın yazılı işlemelerinden Ay-yıldız içindeki kitabe ve Kelime-i Tevhid tam kalmış, diğerlerinden birçok harfi dağılmıştır. Ayrıca Ay-yıldız kumaşı ve atkı ipliklerinde lekeler oluşmuştur. Kenar süslemesi olarak tutturulan, çarpana dokumanın atkısı olan saçakların bir kısmı kesilerek yok edilmiştir. Kir katmanları nem ve ısınnın etkisiyle liflerin derinliklerine nüfuz etmiştir.

Görsel 6. Onarım Öncesi Alemlı Sancağı

3.2. Temizlik İşlemleri

Eserin toz ve kir durumuna göre önce mekanik sonra ıslak temizlik işlemleri uygulanmıştır. Islak temizlik bittikten sonra durulama ve düzleştirme uygulamaları yapılmıştır. Kuru temizlik işlemleri yetersiz kaldığından dolayı esere ıslak temizlik işlemi de gerekli görülmüştür.

Elyafların kimyası ve mevcut boyalar, deterjan veya çözücünün özellikleri, suyun kalitesi, temizleme işleminin pH'ı ve eserin tarihçesi gibi bilgiler temizlik işlemlerinde dikkate alınması gereken kriterlerdir (Quye, 2013:17).

Mekanik temizlik uygulamaları; kuru temizlik işlemleridir. Eser pamuklu bez (tülbent astar) üzerine serilmiş, kopmuş atkı iplikleri düz konuma getirilmiş ve geçici teyel dikişle tutturularak tümlenmiştir. İlk müdahale eserin tozlardan arındırılmasıdır. Yumuşak uçlu fırçalar ile eser üzerindeki tozlar giderilmeye çalışılmıştır. Fırçalar sık sık yıkanmış ve pamuklu bez üzerinde tozlar biriktikçe kirden arındırılmıştır. Eser kopmuş halde olduğu için vakumlama işlemi uygun görülmemiştir.

Görsel 7. Eserin Detay Görüntüleri ve Temizleme Öncesi Geçici Astar Tülbent Kumaşa Tuturulması

Görsel 8. Sancakın Tülbent Astar zerine Geçici Teyel Dikişle Tutturulması ve Temizlik İşlemlerine Hazırlanmış Hali

Islak temizlik uygulamaları; kuru temizlik işlemleri yeterli olmadığından dolayı hassas bir ıslak temizlik yapılmasının uygun olduğu düşünülmüştür. Naylondan bir yıkama teknesi kurulmuştur. Eser naylonun üzerine yerleştirilmiş ve eserin üzerini geçecek şekilde 30°C saf su doldurulmuştur. Sancak çok kirli durumda olduğundan dolayı % 3 oranında noniyonik deterjan kullanımına gerek duyulmuştur. Eser banyoda 15 dakika bekletildi ve yumuşak uçlu fırçalar ile derinliklerdeki kiri çıkartmak için hafifçe tampon yapılmıştır. İkinici ve üçüncü banyolarda sadece durulama işlemi yapılmış deterjan kullanılmamıştır. Her banyoda eser 10 dakika bekletilmiştir. Islak temizlik işlemi ile eserin elastikiyet oranı arttırıldı, asit kusturuldu, kırışıklık giderilmeye çalışıldı ve renkler parlaklaştırılmıştır.

Görsel 9. Islak Temizlik Süreci

Kurutma uygulamaları; Durulama işlemi bittikten sonra eserin kurutulması süreci başlamıştır. Kurutma sürecinde  yöntem kullanılmaktadır. Eserin üzerini pamuk havlu ile örtüp, havluyu belirli periyotlarda değiştirmek gerekmektedir. İkinici yöntem eserin üzerini asitsiz karton/kâğıt (Japon kağıdı) ile kaplayıp kağıt ısladıka yenisi ile değiştirmektir. Üçüncüsü ise söz konusu ilk iki yöntemden herhangi birinin ilk aşamasını yapıp, eseri nem çekme cihazı ve havalandırmanın olduğu uygun ortam koşullarında kurumaya bırakmaktır (Ahmed, 2014:28). Sancakın kurulanması sürecinde pamuk havlu ile esere hassas bir şekilde tampon yapıp, eserde ki su havluya emdirilmiştir. Islak havlu değiştirilerek işlem devam etmiştir. Havlu ile su emdirme işlemi yapılmasının ve havlunun ısladıka değiştirilmesinin nedeni eserde uzun süreli ıslaklıktan kaynaklı oluşabilecek küflenmenin önlenmesidir. Aynı zamanda ortamda havalandırma yapılmış ve nem alma cihazı çalıştırılmıştır. Eserin temizlik ve durulama işlemleri süresince kopma, kayıp, renk solması durumları ile karşılaşılmamıştır.

Görsel 10. Kurutma İşlemleri

3.3. Sağlamaştırma/Tümleme (Rekonsütrükiyon) İşlemleri

Müze eserlerinin büyük bir bölümü uygun olmayan saklama koşulları ve uzun yıllar geçmesi sebebiyle günümüze ağır hasarlı olarak ulaşmaktadır. Bu durumda olan objelerin ve özellikle organik kökenli tekstil eserlerinin restorasyon yöntemleriyle onarılması mümkün değildir. Nitekim ağır hasarlı tekstil eserine yapılacak müdahalede özel bir yaklaşıma ve yüksek hassasiyete ihtiyaç duyulmaktadır. Söz konusu eserlerin korunması için uzmanlar farklı dönemlerde farklı koruma yaklaşımları sergilemişlerdir. Günümüzde müze uzmanları ve restoratörler, parça kaybı yoğun olan ağır hasarlı tekstil eserlerde en çok rekonstrüksiyon yöntemiyle koruma ve onarım uygulamaları gerçekleştirmektedir. Rekonstrüksiyon yöntemi, parça kaybı olan eser ile ilgili elde edilen veriler doğrultusunda orijinaline uygun şekilde yeniden yapılmasıdır (Hasanova, 2022: 116).

Mukavemeti zayıflamış, yırtılmış, atkı- çözümlenmiş kopmaları olan esere konservasyon amaçlı kumaş takviyesi yapılmıştır. Bu kumaş destek kumaş görevi görmektedir. Öncelikle sağlam kalan parçalar ve özellikle işlemeli bölümlerin atkı iplikleri düzeltilerek kalan yazıların harf bütünlükleri sağlanarak tülbent üzerine tutturulmuştur. Tülbent işleme olan alanları kuvvetlendirmiştir.

Sancağın ipek atlas kumaşına en yakın kumaş türü araştırılarak yerel dokuma İpek Canfes kumaşı destek kumaş olarak tercih edilmiştir. Eserin orijinal renk tonları net olarak belirlenemediğinden dolayı destek kumaş boyanmamış, tespit edilen orijinal al-kırmızı ve yeşil renkleri uygun görülmüştür.

Görsel 11. Geçici Astardan Kesilerek Alınan Yazılı İşlemelerin Kalıcı Destek Kumaşa Tuturulması

Destek kumaşlar ile eser,müdahale esnasında kayma olmaması adına süzülmelerin olduğu alanlar tercih edilerek iğneler ile birbirine tutturulmuş ve sağlamaştırma işlemi elde makine dikişi ile yapılmıştır. Ayrıca sancağın altına ilk sağlamaştırma işlemi için yerleştirilen tülbentin işlemsiz yerleri kesilerek destek kumaş üzerine tekrar sağlam bir şekilde, her harfin düzgünlüğü özenle korunarak tutturulmuştur.

Görsel 12.a) Kalıcı Destek Kumaşa Tutturulan Sancaktan Detay Görüntü b)Dağılış Haldeki İşlemelerin Sağlamlaştırılması

Rekonstrüksiyon işlemi tamamlanan sancak Vali huzurunda Nevşehir Müzesi'ne teslim edilmiştir.

Görsel 13. Rekonstrüksiyon işlemi tamamlanan ve Nevşehir Müzesi'nde sergilenen Alemlı Sancağı Tıpkı retim (reprodüksiyon) alışması da yapılarak Alemlı Köyü Muhtarlığına verilmiştir.

Görsel 14. Alemlı Köyü Muhtarlığına Teslim Edilen Reprodüksiyon alışması

Sonuç

Tekstil eserleri hammadde ve süslemede kullanılan materyallerin çeşitliliği nedeniyle hızlı bozulma sürecindedir. Tekstil eserde farklı fiziksel ve kimyasal özellikteki liflerin bir arada kullanılmasının yanında, çeşitli elementleri bünyesinde barındıran metal gibi inorganik kökenli materyalin de kullanılması müdahale yönteminin çok dikkatli seçilmesi gerektiğini göstermektedir.

19. yüzyıla tarihlendirilen sancak, doğal lifler ile dokunmuş ancak süslemesinde metal malzemenin kullanıldığı kompozit bir eserdir. Parça kaybı, nem kaybindan kaynaklı lif kırılması, lif mukavemetinde azalma, lekelenme ve kirlilik sancakta tespit edilen başlıca bozulmalardır. Ayrıca eser uzun süre kullanılmış ve sonrasında uygun olmayan şartlar altında günümüze kadar hızlı bir bozulma süreci yaşayarak ulaşmıştır. Eserin genel, özel ve tarihi durumu değerlendirilerek tümlleme (rekonstrüksiyon) işlemi yapılmasına karar verilmiş ve bu doğrultuda işlem akışı oluşturulmuştur.

Öncelikli amaç eserin bozulmasını yavaşlatmak ve sağlamlaştırarak ömrünü uzatmak olmuştur. Süreç aktif koruma çerçevesinde geçici sağlamlaştırma yapılarak, kuru ve ıslak temizlik işlemleri ile başlamıştır. Uzmanlar ıslak temizlik uygulamalarına yönelik çeşitli görüşlere sahiptir. Ancak temizlik uygulamasında temel kriter onarımı yapılan eserin durumudur. Nem kaybindan dolayı eser kırılabilir durumda olduğu için ıslak temizlik işlemi ile liflerin derinliklerine nüfuz etmiş kir katmanları temizlenmiş ve liflere nem kazandırılmıştır. Temizlik işlemlerinden sonra eserin uygun şartlarda kurutulması gerçekleştirilmiştir. Lifler uzun süre neme maruz kalırsa şişme ve küflenme sorunları ile karşılaşmaktadır.

Atkı ve çözgü ipliklerinin büyük bir kısmı kopmuş ve eser kumaş olma özelliğini kaybettiğinden dolayı, kalan kısımları kurtarmak adına ipek destek kumaş üzerine tümlleme işlemi yapılmıştır. Böylece eser bütün bir forma getirilmiştir. Dolayısıyla söz konusu 19. yüzyıl Osmanlı Ordu (Alemlı) Sancağı orijinal form ve şekli ile sergilenen duruma getirilmiştir. Eser dönemin özelliğini yansıtarak günümüz ve gelecek nesillere bilgi akışı sağlaması için Nevşehir Müzesinde yerini almıştır.

Sonnotlar

¹ Çalışmaya konu olan Sancak Alemlı Köyü yetkilileri tarafından onarımı yapılmak üzere Prof. Aysen Soysaldı'ya 2020 yılı baharında teslim edilmiştir. Eser ağır hasarlı durumda teslim alınmıştır. Sancağın tarihi belge niteliği taşıması dikkate alınarak, bakım ve onarımı hiçbir karşılık alınmaksızın bizzat kendi imkânlarıyla yapılmıştır. Çalışma pandemi dönemi olması dolayısıyla evde kurulan bir atölye ortamında gerçekleştirilmiştir. Esere ilişkin inceleme, belgeleme, analiz, onarım ve yeniden üretim (reprodüksiyon) çalışmaları 11.09.2021 tarihinde tamamlanmıştır.

² Okuyan: Prof. Dr. Hamiye Duran. Gazi. Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

³ Okuyan: Hattat Kadir Sakoğlu

⁴ Bünyamin Ayçiçeği (2015), Bûsirî'nin Kasîdetü'l-Bürde'sinin Tercümesi, (*Bûsirî (ö. 696/1297 ?) 'nin Kasîdetü'l-Bürde'sinin Diyarbakırlı Mehmed Said Paşa (ö. 1308/1892) Tarafından Yapılan Mensur ve Manzum Tercümesi*) Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi 15, İstanbul 2015, 27-102, s: 61.

Kaynaklar

AHMED, H.E. (2014). "A New Approach To The Conservation Of Metallic Embroidery Threads In Historic Textile Objects From Private Collections". *International Journal Of Conservation Science*, V.5, I.1, 21-34.

ATAV, R. ve NAMIRTI O. (2011). "İpek Liflerinin Dünü ve Bugünü". *Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*, C.1, S. 3, 112-119.

ATLIHAN, Ş. (2020). "Çarpana Dokumaların Sanatsal Özellikleri". *Folklor Akademi Dergisi*, C. 3, S.4, 190-201.

BAHTİYAR, M. İ., AKÇA, C. ve DURAN, K. (2008). "Yün Lifinin Yeni Kullanım Olanakları". *Tekstil ve Konfeksiyon*, C. 18, S.1, 4-7.

BARIŞTA, Ö.H. (1998). *Türk El Sanatları* (İlaveli 2.Baskı). Ankara: Kültür Bakanlığı, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

BERKER, N. ve DURUL, Y. (1970). *Türk İşlemlerinden Örnekler*. İstanbul: Ak Yayınları.

ÇATALKAYA GÖK, E. ve SOYSALDI, A. (2016). "Yozgat İlinde Tespit Edilen Sancak Örnekleri", *Uluslararası Bozok Sempozyumu*, 556-571, Bozok Üniversitesi Yayınları.

- ESKİCİ, B. (2018). “Seramik Onarımlarında Bütünleme Yöntemleri Üzerine Bir Değerlendirme”.*Sanat ve Tasarım Dergisi*, S. 22, 135-153.
- GÜRSU, N. (1988). *Türk Dokumacılık Sanatı Çağlar Boyu Desenler*. İstanbul: Redhouse Yayınevi.
- HASANOVA, R. (2022). “Tarihi Tekstillerde Rekonstrüksiyon”. *Milli Saraylar*, S.22, 114-129.
- İLTER, M. (2015).*Tekstil Üretimi ve Yardımcı Kimyasallar*. İzmir: TMMOB Kimya Mühendisleri Odası.
- HARMANCIOĞLU, M. (1974). *Lif Teknolojisi*. İzmir: Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları.
- KILIÇKAYA, M. (2007). *İstanbul Deniz Müzesi’ndeki Osmanlı Dönemi Sancakları*.Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KOÇAK, N. ve BAYRAKTAR, N. (2011). “Türkiye’de Keten Tarımı”. *Ziraat Mühendisliği*, S. 357, 13-17.
- KOÇU, R.E. (1969). *Türk Giyim Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*.Sümerbank Kültür Yayınları.
- QUYE, A. (2013). ‘How to Look After Fragile Fabrics For Future Generations’. *Feature Textile Conservation*, 16-19.
- SEZGİN, Ş. ve ÖNLÜ, N. (1994). “Osmanlı Klasik Dönem İpekli Saray Kumaşları”.*Tekstil ve Mühendis*, C. 8, S.43-44, 48-51.
- SOYSAL, M. E. (2009) “Tarihsel Süreçte Bayrak ve Sancaklarımız”.*Türkiye Araştırma Enstitüsü Dergisi*, C.17, S.42, 209-239.
- UZGİDİM, G. (2018). *Gazi Üniversitesi Prof. Ülker Muncuk Müzesinde Bulunan Metal İşlemeli Tekstil Ürünlerinde Oluşan Bozulmalar*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.

İnternet Kaynakları

- URL 1: <http://www.nevsehir.gov.tr/gulsehir> (Erişim Tarihi: 10.12.2022).
- URL 2: <https://gulsehir.bel.tr/gulsehir/genel-bilgiler> (Erişim Tarihi: 10.12.2022).
- URL 3: <https://gulsehir.bel.tr/gulsehir/koylerimiz/alemler> (Erişim Tarihi: 10.12.2022).
- URL 4: <https://www.karamandan.com/foto/7815220/sancagin-sirri-cozuldu-karamanogullari-sancagi-mi> (Erişim Tarihi: 12.01.2023).
- URL 5: <https://www.cthaber.com/haber/12597749/alemler-sancagi-nevsehir-muzesinde-sergileniyor>(Erişim Tarihi: 12.01.2023).

Sözlü Kaynaklar

- KK-1: Aslan Soysaldı, Harun Yüksel ve Seyfi Soysaldı. (Görüşme: 01.09.2020).

Teşekkür

Yazarlar, eserin kimlik tespiti aşamasında sancak üzerinde sağlam kalmış okunabilen hat yazılı bezemelerin çizimi ve okunmasında Hattat Kadir Sakoğlu’na; kitabenin okunmasında Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Hamiye Duran’a teşekkürü bir borç bilirler.

Ek-1

Eser Belgeleme Formu		
Kimlik Bilgileri	Envanter numarası	
	Belgeleme tarihi	2020
	Ait olduğu yöre	NEVŞEHİR –GÜLŞEHİR-ALEMLİ
	Eşya türü	SANCAK

Tarihlendirilmesi	H: 1301 M: 1883-84
Bulunduğu adres	Nevşehir Müzesi
Koleksiyondaki yeri	Sergileme
Ölçüleri	En:104cm. Boy: 110cm. Yeşil kanat ge: 25.5 cm. Al kırmızı ge: 53 cm. Uçkur ge: 7.5
Malzeme, Teknik, Renk Özellikleri	Sancak Kumaşı: Yeşil ve al-kırmızı atlas, çözgü sateni, atkı: pamuk, çözgü: ipek, Kelime-i Tevhid Bandı: Beyaz atlas-çözgü sateni, atkı: pamuk, çözgü: ipek Ayyıldız Kumaşı: Beyaz pamuklu bez, (Humayun/Patiska), atkı ve çözgü; pamuk İşleme: Sarı altın sim (Metal bükümlü iplik), elde sim sarma, Kenar Saçağı: Mavi ve boyasız doğal renkli keten ipliği ile atkıdan saçaklı çarpana dokuma, Uçkur İpliği: Yeşil yün ipliği ile Örme kordon Harç Süsleme: boyasız, pamuklu iplik kaytan tutturma.
<p>Eser tanımlama:Alemlı Köyü Sancağı şeması ve üzerindeki yazılı işlemler.</p> <p>Sancak üç Bölümden meydana gelmiştir.</p> <p>Orta Al/Kırmızı bölüm:bu bölümdeüç ifade yer almaktadır.</p> <p>1. “Padişahım” hitabı okunabilmiştir. Bu yazının devamı olan “Çok Yaşa” sancağın uç kısmı tamamen yok olduğu için bulunamadı.</p> <p>2. Kelime-i Tevhid;“La İlahe İllallah MuhammedünResulullah”</p> <p>3. Kitabe: Hilal içinde;“Üç yüz efrad-ı ter-i dinin vakfıdır” ve Yıldız içinde;“Sene 301” . (Okuyan: Prof. Dr. Hamiye Duran. Gazi. Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.)Manası;“Dinin üçyüz genç ferdinin vakfıdır”. Efrad; ferdin çoğulu, ter; 1. Genç, taze demektir. Sene 301; hicri 1301 senesidir. Bu tarih miladi 1883-1884 yılına tekabül etmektedir. Yani Sancak 2021 yılı itibariyle 131 yıllık bir eserdir. II. Abdülhamit Han’ın dönemine rastlamakta olup, askeri yenileşme çalışmaları kapsamında verildiği düşünülmektedir. Kelime-i Tevhid beyaz atlas ve ay-yıldız beyaz hümayun/patiska kumaştır ve kenarları dikiş makinesi ile dikilmiştir. Dikiş makinesi endüstri devrimi sonrası icat edilmiş ve İstanbul’a 19.yüzyılda gelmiştir.</p> <p>Sağ Yeşil Kanat:Besmele-i Şerif ve Fetih Suresi ilk ayeti.</p> <p>“Bismillahirrahmanirrahim-İnneFetahna leke Fethan Mübina”.</p> <p>Manası; Rahman ve Rahim Olan Allah’ın Adıyla; “Muhakkak biz sana bir feth-i Mübîn açtık”.</p> <p>Sol Yeşil Kanat:Kaside-i Bürde 36. Beyt 2. Satır.“HüvelHabibullezitürca şefaati-hu”, (Okuyan: Hattat Kadir Sakoğlu) Manası; “O şeylerin cümlesi için ol Mahbub-ı İlahi’nin şefaati rica olunur” ya da “O öyle bir sevgili’dir ki insanın üzerine hücum eden, sıkıntılardan her bir şiddet için şefâati umulmaktadır”. (Bünyamin Ayçiçeği (2015), Bûsiri’ninKasîdetü’l-Bürde’sinin Tercümesi, (Bûsîri (ö. 696/1297 ?)’ninKasîdetü’l-Bürde’sinin Diyarbakırlı Mehmed Said Paşa (ö. 1308/1892) Tarafından Yapılan Mensur ve Manzum Tercümesi) Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi 15, İstanbul 2015, 27-102, s: 61)</p>	

<p>Hasar Durumu</p>	<p>Fiziksel hasarlar: Sancak atlas kumaşları tamamen parçalanmış, ipek çözümler erimiş, atkılarının bir kısmı kalmış durumda ve rengi solmuştur. Sancağın yazılı işlemlerinden Ay yıldız içindeki kitabe ve Kelime-i Tevhit tam kalmış, diğerlerinden birçok harfi dağılmıştır. Kenar süslemesi olarak tutturulan, çapana dokuma kolanın atkısı olan saçakların bir kısmı kesilerek yok edilmiş.</p> <p>Sancağın hayli toz ve kir içinde olduğu gözlenmiştir.</p>
<p>Yapılan Müdahaleler</p>	<p>Yüzeyleme temizleme Yumuşak uçlu fırça ile tozlardan temizlenmiştir.</p> <p>Kuru temizleme: Yumuşak uçlu fırça ile yüzeyde bulunan birikintiler giderilmiştir.</p> <p>Bölgesel temizleme: -</p> <p>Islak temizleme: Eser oldukça kirli olduğundan hassas bir ıslak temizlik yapılmasının uygun olduğu düşünülmüştür. İpeklili atlas kumaşın hassasiyetine özen gösterilerek temiz ve pürüzsüz bir ıslak zemin üzerine yekpare kalın şeffaf naylon serilmiştir. Bu naylon üzerine katlanmadan yayılan sancak ılık su içine eritilerek ilave edilen noniyonik deterjanlı su yavaşça ilave edilerek birkaç dakika içinde yumuşak uçlu fırça ile nazikçe fırçalanmış ve yine ılık su ile durulanmıştır. 2. Defa aynı işlem tekrar edilmiştir. 3. ve son durulama işleminde saf su kullanılmıştır.</p> <p>Kurutma: Pamuk havlu ile esere hassas bir şekilde tampon yapıp, eserde ki su havluya emdirilmiş ve ortamda nem alma cihazı çalıştırılmıştır</p> <p>1. Sağlama: Sağlam kalan parçalar ve özellikle işlemeli bölümlerin atkı iplikleri düzeltilerek tutturulmuş, çapraz teyelleme ile kalan yazıların harf bütünlükleri sağlanarak tülbent üzerine tutturulmuştur. Böylece eser bütünlüğü sağlanmış ve temizlik sırasındaki muhtemel kayıplar önlenmiştir.</p> <p>2. Sağlama: Islak Temizlik sonrası sancağın ipek atlas kumaşına en yakın kumaş araştırılarak yerel dokuma İpek Canfes bulunarak sancağın orijinal al-kırmızı ve yeşil renkleri tercih edilmiştir. Bu kumaş orijinal sancak ölçülerinden 3er cm. daha geniş olacak şekilde makine dikişi ile hazırlanmıştır. Sancağın altına ilk sağlama için yerleştirilen tülbentin işlemesiz yerleri kesilerek bu has ipek kumaş üzerine tekrar sağlam bir şekilde, her harfin düzgünlüğü özenle korunarak tutturulmuştur.</p> <p>• Sergileme koşullarının oluşturulması: Sancağın sergilenmesi temiz ve yumuşak bir zemine serilerek yapılmalıdır. Metal tutturma malzemesi kullanılmamalıdır.</p> <p>• Saklama koşullarının oluşturulması: Sancak tam boyutta asitsiz bir karton rulo üzerine sarılmış halde katlanmadan ışık almayan, ortalama 15-18° lik ısı ve 50-60 bağıl nem koşullarında saklanmalıdır.</p>
<p>Alemli sancığı</p>	<p>• Köyden Askere giden ve sancaktar olan bir askere komutanı sizin köyün adı Alemli olsun der.</p> <p>• Başka bir hikâyede ise yıldırım sülalesinden biri Niğde Ulukışla'ya askere gider ve sancaktar olur. Terhis edileceği zaman sancığı kaçırmak köye getirir. Teskeresi de arkasından gelir. Bu olay 1880'lerde olmuş. Köydeki Asker uğurlama, gelin çıkarma gibi olaylarda sancak önde giderdi. Sancak senelerdir köy camisinde dururdu'. şeklinde Aslan Soysaldı, Harun Yüksel ve Seyfi Soysaldı tarafından anlatılmıştır.</p>